

ДУРОВИ — династія російських циркових артистів і дресирувальників тварин.

Володимир Леонідович (25. 06(07. 07). 1863, Москва — 03. 08. 1934, там само). Заслужений артист Респ. (1927). Дебютував 1883 у Москві. Від 1885 працював у цирку м. Астрахань (Росія); виступав як клоун, силач, куплетист, фокусник, звуконаслідувач, дресирувальник. Від 1887 — клоун-дресирувальник і сатирик у цирку Саламонського (Москва). Відвідував лекції І. Сеченова з фізіології тварин, займався проблемами наук. обґрунтування мист. дресирування. 1912 організував у Москві влас. звіринець. Першим із дресирувальників опирався на теорію І. Павлова про умовні рефлекси тварин. Засн. рос. дуров. школи гуман. дресирування. Вперше порушив питання про створення цирк. школи і розробив для неї навч. план. У Москві створ. Куточок-музей його імені. Автор кн. «Мемуары дуровской свиньи...» (Тифліс, 1892), «Мои четвероногие и пернатые друзья» (2-е изд.), «В плену у немцев» (обидві — 1914), «Мои звери» (1927; усі — Москва). Його дочка

Ганна (25. 05. 1900, Москва — 21. 04. 1978, там само). Заслужений діяч мистецтв РРФСР (1965). Почала виступати під керівництвом батька. Від 1934 — худож. кер. Куточка ім. Дурова (нині Моск. театр. комплекс. центр «Країна чудес дідуся Дурова»), при якому заснувала й очолювала Театр звірів (1943). Виступала з мор. левями. Авторка і постановник вистав, кн. «Театр зверей» (1963), «По вечерам на Старой Божедомке» (1977; обидві — Москва). Його внук

Юрій Володимирович (30. 12. 1909(12. 01. 1910), С.-Петербург — 22. 02. 1971, Брюссель, похов. у Москві). Народний артист СРСР (1971). Державні нагороди. Дресируванню навч. у діда, був його асист. Продовжувач дуров. традиції, у якій поєднував дресирування тварин із сатир. номерами. Гастролював у Польщі. Автор кн. «Человек и природа» (Москва, 1972). Від 1936 виступав із влас. атракціоном, яким від 1971 керує його син

Юрій (11. 10. 1954, Тбілісі). Нар. арт. РФ (2007). Його дочка

Наталія (13. 04. 1934, Москва — 27. 11. 2007, там само). Народний артист СРСР (1989). Державна премія СРСР (1987). Закін. Літ. інститут у Москві (1956). Під час 2-ї світової війни разом з батьком виступала у складі фронт. бригад на передовій. Дресирувала рисей, мор. котиків, мор. слонів, чапель та ін. Світ. славу принесли унікал. атракціони з моржами та ексклюзив. номер із мор. левом. Очолила 1978 Куточок ім. Дурова. Написала понад 30 книг про цирк і тварин, зокрема «Арена» (1965), «Ваш номер!» (1966; 1977; усі — Москва); а

також сценарії для докум. і худож. фільмів.

Анатолій Леонідович (26. 11(08. 12). 1864, Москва — 08 (21). 01. 1916, м. Маріуполь, нині Донец. обл.). Брат В. Дурова. Дебютував 1879 у Москві. Працював у цирках Росії та України; виконував акробат. еквілібрист. і жонглер. номери, показував фокуси. Як клоун-дресирувальник (під псевд. Толі, згодом — під справж. прізвищем) уперше виступив 1882 у м. Воронеж (Росія) в цирку М. Труцці. Перший цирк. артист, який звернувся до політ. сатири. Відмовився від притаманних клоунам викривлень мовлення, потвор. гриму, виступав в елегант. клоун. костюмі. Гастролював у Німеччині, Австро-Угорщині, Франції, Іспанії, Італії. Розробляв теорію клоунади. Автор кн. «Воспоминания и странички из дневника» (С.-Петербург, 1893), «В жизни и на арене» (Воронеж, 1914, ч. 1-3). У Воронежі відкрито Будинок-музей А. Дурова. Його син

Анатолій (26. 11(08. 12). 1894, Воронеж — 19. 11. 1928, м. Іжевськ, РФ). Дебютував 1914 у м. Рязань (Росія). За висміювання апологетики 1-ї світової війни засланий у м. Котельнич (нині В'ят. обл.). 1917 поновив цирк. діяльність. Виступав із великою групою дресированих тварин і птахів. Гастролював за кордоном. Випадково застрелений під час полювання. Онука

Володимир Григорович (03(16). 04. 1909, Воронеж — 14. 03. 1972, Москва). Народний артист СРСР (1967). Державні нагороди. Навч. у Тимірязєв. с.-г. академії (Москва), Експерим. театр. майстернях під керівництвом В. Мейерхольда. Після смерті дядька працював з його групою тварин. Від 1928 виступав і в Іжев. цирку, поєднуючи сатир. клоунаду з показом дресиров. тварин. Його номери більш театралізовані, феєричні, емоційно насичені. Гастролював у Великій Британії, Бельгії, Люксембурзі, Італії, Франції та ін. Автор кн. «Пернатые артисты» (Москва; Ленинград, 1930), «Мои артисты» (К., 1953); а також статей з питань цирк. мистецтва. Онука

Тереза Василівна (05. 09. 1926, Воронеж). Нар. арт. РРФСР (1980). На арені від 1947. Виступала з групою різних тварин (поні, мавпи, зебри, верблюди, слони). 1991 у Москві організувала Міжнар. фестиваль клоунів. Її дочка

Тереза Ганнібалівна (03. 10. 1953, Баку). Заслужений артист РФ (1997). Закін. Держ. інститут театр. мистецтва (Москва, 1981). Арт.-дресирувальниця в атракціоні матері (1966-77); викл. Держ. університету цирк.-естрад. мистецтва (1979-88); реж. рад.-франц. підприємства «Цирк — Москва» (1989-90); ген. дир. «Цирку "Июнь"» (1991-93); худож. кер. Моск. театру клоунади (від 1993).

Рекомендована література

1. Кузнецов Е. М. Владимир и Юрий Дуровы // Молодые мастера искусства. Москва; Ленинград, 1938;
2. Дмитриев Ю. А. Братья Дуровы. Москва, 1945;
3. Його ж. Русский цирк. Москва, 1953;
4. Благоев Ю. Н. Юрий Дуров. Москва, 1968;
5. Таланов А. В. Братья Дуровы. Москва, 1971;
6. Братья Дуровы на литературной арене со своими рассказами, памфлетами, эпиграммами и куплетами. С.-Петербург, 2005.

К. І. Котенко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Дурови / К. І. Котенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-19597>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).